Marko Švabić

MLEKO MATERINO, VČERAJŠNJE VERJETJE

Vredno in vsekakor koristno bi bilo raziskati pojav proslavljanja, tistega tedaj, ko s svojo silovito enostranostjo jame prehajati v golo, togo, homogeno dimenzijo: dogajanja so prepletena; a končna podoba ni podoba jeklene vrvi, to je podoba enotnega jeklenega komada, žive notranje ravnotežnosti.

Če bi tedaj dvignil nogo in z vso silo sunil v mizo s slavnostno večerjo, da bi se vse skup znašlo med porcelanastimi črepinjami in mlakužami vina na tleh, potem bi vsi gostje planili pokonci, vsi hkrati, sunkovito, vsi bi počeli nekaj trenutkov natanko iste in že vnaprej znane kretnje: čudili bi se, to bi porekli, da nisem pri pravi, da naj že pri priči izginem (zakaj najbolj žal bi jim bilo ugonobljene jedače in pijače). Prav gotovo pa nihče ne bi pomislil, da je bilo storjeno vsemu le v prid. Mučni trenutki molka, no in ravno v tem je skrito neizmerno zgražanje, so največja ovira, a ne le zame, morda bolj za one, ki bi utegnili čutiti namesto mene.

Miza je prevrnjena. Videz mrtvega, otrplega konja z nogami v zrak vzbuja; prt je vodeno rdeč od črnega vina, povsodi leže razmetani kosci mesa, majceni sendvači, masleni kruhki s čokoladnim oblivom, packe majoneze z grahkom, porozni lističi svetlo rdeče boljše salame: kdo bi vedel, kako da vrh vse te kašaste mase čepi črni klobuk, ki ga je bil dobil slavljenec v dar.

Nastala kompozicija več enovitih, da, celo enkratnih zdušij je brez dvoma samo moja zasluga; okolje tega ne vzame dobesedno, nikjer ni videti hotenja po tretiranju oltarskega obredovanja: pogledi, ki zadevajo prav mojo pojavo, so srseči, tujobni; so brez razumevanja za majceno izjemnost — bebavi so, idiotski, malenkostni. Odločitev je hipna, morda preuranjena, ko se odločim za manever, ki naj bi prinesel v bodoče doganje prejšnje zdušje: sledeči manever bi si mogel tretji človek razložiti kot moj beg, avtor pa zagotavljam, da je to le zunanji videz, bistvo je strogo preračunana diplomatska poteza.

Močno sem utrujen, zaspan, zbit do srži. Problem v trenutku iztoči svoje bistvo, ko se izkaže, da je tod vse polno ležišč, mehkih, toplih, udobnih — pravcate postelje so. Takoj si seveda — to so prav one tihe konvencije, ki se jih mora član slavja dosledno držati — ne morem dovoliti prihodnje svoboščine, neumnosti pravzaprav, da bi planil na eno ležišč in zaspal: nekatere stvari je mnogo bolje opraviti potiho, z razumom, okoli ovinkov. Postopaje in z lenim, topim izrazom na obrazu stopim naproti jarki luči, a to pot se mi previdnost maščuje, tu je past. Ljuča svetloba, ona bela, mrliška svetloba, udarja pravzaprav iz izložbe, ki je trgovinica z ženskim spodnjim perilom. Kaj drugega že nisem mogel: igro sem sprejel, čeprav prepričan, da sem pogubljen, brez nadaljnjega; nazaj seve ne morem, kdo pa sploh more nazaj! Nedrček visi narejeno malomarno takšen, da, zdajle se dobro spominjam, prav takšna je kot na pornografskih fotografijah, med grmovje zapleten, spodaj leži požrešno razgaljena babnica v širok razkorak proti objektivu; to je pač način. Tudi asociacija mora biti začetniška, adolescentna, drugače ne velja za zanimivo: to je le način, stil. Da se mi že ves čas kot klop prisesuje prav ona babnica, ki bi morala ležati na prej omenjeni fotografiji, to me ne preseneča, slej ko prej pa se mi kaže mučno, ogabno, najraje bi se že kar umaknil vsemu temu nesmislu (saj, res, kaj pa mi pričujoče slavje pravzaprav pomeni!), pa se še pravi čas spomnim, da more prav tu v tem, v tej osebi, oprijemljivost vse pasti, mogoče vaba, prava mesnata vaba. Takšnemu načinu se nič ne čudim, prav rad pa bi poznal avtoriteto, ki se okorišča s te vrste podlostmi, ki mi je, nenazadnje, naprtila vse to breme: v brk bi ji zabrusil, da mora biti resnično sila enostavne narave, ko si omišlja tako enostavne metode pogroma. Sicer pa — še bolje zame: to je adut v mojih rokah, ženska se mi bo hotela približati, da bi me zapeljala, saj je vse kot na dlani. Tako, če bi se vdal, bi bil kajpa pogubljen, vsa moja poteza pa za vselej pozabljena in zaman. Se kar naprej gledam v izložbo, delam se, ko da mi je prav malo v mar, kaj se dogaja v moji bližnji okolici, v resnici pa ves čas budno pazim, da sem v strogem alarmu. Celo opazim, da je ženska s fotografije odeta v bel pomladanski trenčko; pod plaščem mora biti gola, kar pa ni presenetljivo, saj njen namen je vendar *biti vaba* za mene. To je malce nagnusno, vsekakor pa usmiljenja vredno. Boga reva! Vseeno pa je malo nenavadno, da mi postane nekoliko hudo, isto je tudi prvi činitelj, ki ga v začetku nisem bil mogel predvideti. Očitno so morali računati prav s tem! Ona se nanadoma obrne, napravi dva, tri korake, potoči nekaj solza; ganljivo je, kako nespretno, da, prav debutantno zaigra prizorček. Resnično groteskno pa se mi pokaže vse skupej šele pri njenem piskajočem, malce vzdihujočem vzkliku, ki naj bi bil poln bolí: »Kako moreš biti tak do mene, ničesar si ne upaš!« Tokrat se ne morem več braniti (sploh pa tudi to ni izven plana), sunkovito se zasučem, z enim samim pogoltnim korakom si jo priklenem v težak, boleč objem. Vendar pa, prav tu, prav v tej gesti je moja največja napaka: kratko malo so me zasačili, na slavju! Spet sem gol, žival. To je moje večno usmiljenje, dobro srce.

Dva para težkih rok se okleneta moje desnice, levice, zvijeta mi roki na hrbet, močno me boli. Medtem se še kar naprej, kot v kakem bebavem amerikanskem filmu, ko hoče kateri pogumni vitez po vsi sili v ogenj po kak fetiš, naprezam, da bi si povrnil in nanovo zagotovil svoj prejšnji položaj z objemom. Ženska je videti zdaj popolnoma neprizadeta, celo zadovoljna. Prav to me jezi, in še bolj to, da se ob vsem jasno zavedam, kako mi iz notranjosti buta na dan neka idiotska moškost, ki se ji ne morem niti upreti, kje še, da bi jo morda potlačil in zatrl v sebi. Zdaj vidijo vsi, ves svet: *Marko Š. je polnokrven plemenski bik.* Vseh last sem. Občinski, komunalni, mestni, pokrajinski, državni, družbeni, svetovni, vesoljni Marko Š. Vse se vé o meni, ko si priborim le trohico krvi, da jo zaužijem — prozoren sem kot naglavna uš —, že sem ves izdajavsko rdeč, krvav, in tedaj vsi menijo, da je potreba uničiti, zatreti in iztrebiti z vsem rodom vred.

Za mojim hrbtom se oglasi debeloglasi krohot, ki mi potrdi prejšnjo hipotezo, da mora biti zadaj vse črno gledalcev — slavje je v takem razmahu, da prehaja že malone v ljudsko rajanje — in ne le tista dva onéga, ki se obešata na moje okončine. Udarec, ki je naslednji trenutek in ô zenitni točki onega krohota zadán moji glavi, je top, ne ravno boleč, pač pa omamljajoč. A vse bolj kot omamljen, sem presenečen nad takšnim ravnanjem: tepejo me! To so srednjeveške, inkvizitorske metode. Tega ne morem dovoliti. Prosim, takoj prenehajte s takšnimi krutimi metodami, zakličem jasno, zelo glasno, pri tem pa ves čas pozorno pazim, da bi se mi glas ne tresel ali da morda ne bi izzvenelo panično, vdajajoče. Kakšna nemogoča taktična napaka! Ko bi bil vedel, da vendar že ves čas prav to hočejo, da so ves čas nestrpno pričakovali, kdaj propadem, omagam! Kot dolg, rušilen val uničujoče vode završi: tisoči se nasmejejo burki, ki jim jo igram, tisočeri pari rok navdušeno zaploskajo, oj, zaploskajo, zaploskajo! Da naj le še kaj povem, zaploskajo.

Zdaj ni več tako; zavedel sem se, da sem le del nekega stroja, neke organizacije ,nekega silovitega rušečega premikanja. Tako jasno mi je postalo, tako boleče surovo... Nič več nisem sam, zdaj so me vzeli, konec je: ko da bi mi nekdo ves čas od zadaj čez ramo gledal v karte, ki mi je bil še prej nekdo drug zamešal z žonglerskimi triki. To je izdaja, ponižujoče zanje pravzaprav, še malo ne zame; a kaj, ko vem samo jaz. Vem, kaj me čaka. Dovolj točka je že nanizanih, da morem skoznje potegniti linijo, celo tako dovolj jih je že, da morem narisati tudi logično nadaljevanje te linije. Ne vidim cilja, kakopak, bodočnosti ni, če hočem: je pa nek rezultat, dan in podan že naprej, popolnoma določen lebdi tam nekje v prostoru, ni važno, katero pot uberemo, konec koncev, vsi rezultati so si že v temeljih sorodni: že to da so *rezultati.* Ob vsem pa se spretno ognejo odgovornosti cilja, zakaj to, ko so nekak zaključek, še ne pomeni, da je ta zaključek sam po sebi tudi cilj čemurkoli. Zaključni rezultat je skratka dovolj že sam po sebi in sam v sebi. Izven vsega pa, da nek rezultat sploh je, je dovolj porazno v vsej svoji banalnosti; potrebo po opredelitvi smem brez sleherne odgovornosti zanemariti, celo odkloniti, če čem. Tako čutim, da prehaja vsa ta, tudi tu pričujoča, zadeva v pojav. Pojav, ki je uzakonjen. Pojav, ki je v svoji uzakonjenosti enakovredeen prav vsem pojavom, denimo, pojavu gravitacije, pojavu razpadanja atomskih jeder, pojavu gibanja v določenemu prostoru. Pojav, ki biva. Pojav, ki biva v — meni in v slehernemu. Pojav, ki nekoč pride do svoje zunanje očitnosti, sámo-náse-opozarjanja; in vse to ni presenetljivo, vsaj ne sme biti. Meni je pač bilo, zato tudi vsa zadeva, odurna do skrajnosti, s smejočo se množico za mojim hrbtom, da ji niti v obraz ne morem videti. Samo eno mi preostane, dejstvo je boleče, a tako je, nič drugače: ohraniti moram trdne živce; to je karta, adut, ki je morda ne slutijo. Preveč prikrita in zahrbtna je v svoji vsebini. Živci so moja stvar. *Moja* v temu *meni,* ki sem njih cirkuška figura, predmet, ki se mu lahko tako prečiščujoče, prav od srca in do solza nasmejemo!

Množica se polagoma umiri, vse dokler ne izbije groba tišina. Seveda: zdaj gledajo, poslušajo, čakajo. To so njihova umazana majčkena posla za mojim hrbtom. Pričakujemo, da jim dam. Seveda jim dam, saj to *danje niti ni* v moji oblasti: dam — imajo. Tišina brez bencina. Boke, ki me že ves čas priklepajo, da so postale malone že del mojega telesa, me zavihitijo skoz zrak, v nežnem loku zaplovem v posteljo.

To! Prav to! Jasno je, da bi bil jaz sam že zdavnaj zlezel v posteljo, ko le ne bi bilo tistega večnega gnilega humanizma v meni. Brezobzirno bi se bil zaril v smrdečo posteljnino, le nos bi bil pustil moleti venkaj. A gospoda je seve računala z mojimi slabostmi in jih je, kot se vidi, tudi lepo izkoristila: umazana podlost! Zdaj bi moral biti, kaj pa drugega, neznansko ponižno hvaležen: *'GOSPODA* MI JE DOVOLILA. Ko da sam sploh ne bi mogel! In tako, kaže, mora ostati, vsaj moralo bi ostati: *Naj vidi, da brez nas ne more.*

Glede postelje ni kaj reči: udobna je — prav kot sem jo hotel. Vseokoli tema, iz nekega kota —ne bi mogel z gotovostjo trditi, iz katerega se sliši nežno prepevanje, pevci so morali stakniti glave zelo skup, prav malo jih je slišati, medtem ko se iz diagonalno — nasprotnega kota (ta je bolj oddaljen) vali k meni oslabljen trušč pijanega veseljačenja: zabava se nadaljuje, kajpak. Prostor sem s svojim položajem očitno razpolovil: in to se vsemu kaže kot nekako povoljno, koristno. Zdaj se ne zmenijo zame niti prvi niti drugi; pozneje morda, ne rečem, že mogoče, vendar za zdaj še ne. Možno je seveda, da je tudi ta del odnosov do moje osebe le kos načrta. Kot bi se mi hotelo vse izroditi!

»Marko Š., vi zdaj mislite, da sem jaz ne vem kako kriva za vaše nerodno stanje, pa nisem, sami ste si nakopali vse,« pravi ženska s pornografske fotografije, njen glas je mehak, prav nežen, a to je stil, zdaj se ne dam več, dovolj je bilo. S tem, da sem kriv sam, ne misli nič drugega, kot ono s prevrnjeno mizo. Najprej se napravim, da že spim, a poteze si ženska, kot je ta, ne bi mogla razložiti pravilno — v prvi vrsti bi mislila, da sem užaljen, da nanjo mulo kuham. Saj vem, nič ne govóri, saj vem, rečem, a obrnjen sem stran, nočem je videti. Tudi tikam jo, saj bi bilo zelo smešno, ko bi jo vikal, vedoč, da bi po drugi plati že ob mojem najmanjšem namigu planila k meni pod odejo. Ženska še nekaj govori, pa je ne morem slišati, ker se zabavam, da sem si napravil iz posteljnine nekakšno okroglo gnezdo, kjer moram ležati kot embrio v maternici. Počasi se zabave naveličam, tedaj tudi že prodre do mene njen tanki, malce nosni glas: »Marko Š.,« reče, pa jo prekinem: »Kako že, da ti je ime?«

Ime pove, a po stari navadi ga že takoj pozabim. Končno pa, če se mi zahoče, jo tudi sam lahko poimenujem, na primer: Češpija, Luknjica, Pičica, ali kaj podobno dvoumnega; to ji seveda verjetno ne bi ugajalo, spominjam se, da sem imel primer, ko sem neki ženski, ki je sicer ves čas poudarjala svoje plemenito meščansko poreklo, rekel prav duhovito »moja gospodična mala potrebica«, pa je pokazala kaj malo razumevanja, celo prizadelo jo je, očitala mi je namreč nekaj pozneje, da sem neotesan kmet, zabita butara. To pot se pač nimam bati česa podobnega, ničesar se mi ni bati, kot nimam ničesar izgubiti pri vsem, vrh vsega pa me tudi strah ni več. Ko leži pri meni, se naenkrat mrzlo in silovito zavem, kako sem se motil v tem, da nimam ničesar več gubiti: še marsikaj imam izgubiti! Pri vsem pa mi je ona zaprijala, nič nisem mogel pomagati. Zlasti močno sem se zavedel vse zgrešenosti svojega početja ob njenem obnašanju. Moralo bi mi biti jasno, da tokrat ne bo šlo več tako preprosto.

Zdaj vidim v precejšnji razdalji od tod močno svetlo žarnico, a žar svetlobe je v prostoru skopo omejen: svetloba se ne širi nikamor, vsa ostaja v svetilu: tako se mi kaže žarnica tam na črnem ozadju kot nekakšna obupno svetla zvezda, ki bo verjetno zdaj zdaj eksplodirala, ko svoje neizmerne energije že ne more oddajati počasi; vem, da mora biti prav pod žarnico še vedno prevrnjena miza, gostje pa morajo sedeti naokoli po tleh, s kazavci brskajo kot govnači po raztresenih jedilih, potem pa prste nosijo v usta, da obliznejo, kar se je oprijelo. Tudi glasni so. Kot bi bili zdaj že čisto veseli. Pa saj *so* veseli. Glasovi se zlivajo v neprekinjeno žuboreče, brneče momljanje, včasi se različneje zasliši ženketanje, morda razbijejo kozarec ali krožnik. Čudi me pa, da se mi ti gostje niti ne zdijo ne vem kako nevarni: morali bi biti nevarni, to je njihova dolžnost, kot sem dolj zdaj že dejal. Slutim, nekako nejasno, v kornaj prostojni tančici, da je vse skupaj prevara, ti moji občutki: že spet; mislil bi, da je svet res tako malenkosten, in že komaj čaka najmanjše napake, nepreviidnosti . . . potem — hop, imamo te. Nevarnost preti navadno od tam, kamor še sanje ne sežejo: biti pripravljen! »Mi ti nočemo slabega, mi, vidiš, ti dajemo zavest, čutiti ti dajemo, kako hudo je , če si osamljen,« govori ženska malce utišano, sramežljivo kot nuna, vendar naglo, hlastno, sunkovito, ko da bi ji bilo zelo mnogo do tega, da bi ji verjel in tudi sprejel njeno mišljenje. Motiš se, ljubica, si porečem, kajti prav zdaj se zavem, da je ona malone v hujši stiski kot jaz. Prav *ona* je tista, ki zdajle počenja nekaj na lastno pest, seve poskrbi, da se to početje pokaže, ko da bi v resnici vse delala v svojo dolžnost. Vidim ji skoz kosti, prav do noter jo vidim. Goljufa. A ne more iz ali mimo tega, vleče jo k meni, to sem opazil že prej, ko bi v resnici morala le igrati, kako ji je do mene, in da bi me speljala, tam, pred izložbenim oknom. Tako goljufa svoje življenje, svoje poslanstvo, tudi svoje ljudi, če že hočemo. Zdaj sem jaz tisti močni, veliki, zdaj je v mojih rokah, kaj bom storil. Ljudstvo in očitnost moje odvisnosti od ljudstva sta prazna slama, puh, beda. Kaj me brigajo, ljudje, kaj me brigajo zvijače, ki se jih morajo vsled svoje šibkosti oprijemati, kaj mi mar sleherni iz množice: in, niti ne nazadnje, kaj mi mar ta ženska, ki je pravzaprav navadna muha, bolha, uš v vsej procesiji slik, prikazni. Ne potrebujem jih. Oni mišljo, da jih, ne, celo zatrdno so prepričani v to: smešno! Ko sem brenil v gornji rob mize, da se je mahoma prekopicnil po tleh, v vsej svoji okornosti iztegujoč od sebe vse štiri krake, kot v begu prestreljena žival, je množica onemela: zakaj množica *hoče* biti množica (in prav ta onemelost je tej trditvi dokaz — nihče ni razumel) in ne more prebavljati izjemnosti? Tako vse kaže — resnično —, naj bo krog množice, družba, spodnji ali sam vršiček stožca tega kupa, vedno bo sebe obravnaval kot krog, tako kot krog tudi je. Če je kje kaka strnjena skupinica izjemnežev, dam roko v ogenj, da se tudi ta jemlje za celoto, element, vsaj za homogen kos nekakšne bizarnosti, ki pa še vselej drži le sama vase in k sebi. Na slavju najizbranejših izbrancev izmed najbizarnejših čudakov bi moja kretnja, ki prevrne, ki razbije in prevzemajoče uniči, izzvenela nesprejemljivo. Sleherno podjetje bi me izobčilo, kot je to, ki me zdaj obkroža, potem, seve vsled svojega vegetarijanskega humanizma, pričelo čutiti do mene neko posebno, prav izjemno odgovornost, da so me skratka posesali, vsrkali, asimilirali. Frapiranost tubitnega kročka nad mojo storitvijo je za tretjega, mehaničnega, nezemeljskega opazovavca frapanta. Tiste oči, tista onemelost. To je preobsežno, to je neznano, strah me je tega: *to so ljudje.*

Nekoč sem imel prisrčnega znanca, zelo uglajenega, pomembnega, spoštovanega. Lep je bil in zaslužen, bogat in radodaren, prijazen in topel, prisrčen in prijateljski: ta mož me je ljubil. Hodil sem k njemu, on pa ni hodil k meni — »pri meni« ne obstoja — in lepo sva se razumela. Veliko sem mu odkrival, drugega pač nisem imel dati. Mož je to razumel in cenil, bil je globok, pesniška duša, humanist, a ko ob neki priliki nisem več vzdržal, vse je bilo tako mrtvo, statično kot na fotografiji, da je bilo najna potreba kaj storiti — menila sva se ravno o nekem veleważnem aktualnem vsesplošnem problemu, ta pa je vsekakor v veliki meri zadeval prav njega, saj je bil pomemben človek —, in sem mu pljunil v obraz, prav grdo, globoko sem pljunil, je onemel. Obsedel je tam, čisto mirno, kot slučajna podoba v drevesni skorji se mi je zazdel, in se mi presunjeno presenečen zagledal naravnost v oči. Nerodno mi je postalo, za trenutek sem pomislil, ali nisem storil nápak. On je sedel, bil je tiho, gledal me je. Nato je kriknil. Skočil je k vratom. Jih z močno potezo sunkovito na široko odprl. Zakričal: »Ven! Ven! Ven!« — Pa kaj? Mar ni mogel razumeti? In humanist, takšen, ta pravi, priznano upoštevan? Obstoja sicer še druga možnost, a vanjo osebno ne verjamem: da ga je v tako nepremišljeno dejanje besa pahnil gnus do moje sline, onega pljunka. In to je vse. Nekajkrat sem ga potem še videl, najraje čisto slučajno na ulici ali kaj, in tedaj me je pogledal, češ naj se sramujem, v zemljo naj se vgreznem, svinja. Ne razume. *Ko bi razumel, da je on tisti, ki bi se moral sramovati storjenega!* A ne razume.

II

Greh je vsekakor najprej v misli, šele potem v storjenem. Tako je greh prebivanje, denimo, med ostalim v ovoju, lupinini misli, ideje o kruhu: ideja o kruhu je zbujena iz občutka lakote, občutek pa vsekakor ne more ali vsaj ne sme biti pregreha. Čim je rečeno, da je vse to življenje ena sama velika zabloda, še več — pregreha, tedaj smo nehote soočeni z mislijo o grehu ideje o kruhu — to je ideje pri mislečem bivanju, drugače nagona o samoohranitvi.

Vzamem najprej kvasa, da ga potopim v mlačno vodo, z nekaj v omenjeni vodi razstopljenega sladkorja. Potem zaviham rokave, roke morajo biti že prej čistó umite, na plehnat pehar, ta mi bo pozneje za péko kruha, stresem štiri ali pet dvojnih pesti oziroma dlani, sklenjenih v skodelico moke; ta more biti enotna ali mešana iz črne, bele, ovsene, koruzne, lahko tudi ajdove moke. Pehar s količino moke potisnem v vročo peč, kjer naj se moka segreje, medtem pa pregledujem, kako ali če sploh vzhaja kvas, ki sem ga bil dal v oslajeno vodo. Ko vidim, da kvas vzhaja, sem zadovoljen. S prstom ga nekoliko premešam, tako proces razcepljanja gljivic pospešim. Tedaj pa je moka že dovolj topla, biti mora sipka — to je znamenje pripravljenosti, da jo vzamem iz peči in stresem v globoko kroglasto skledo. Kupčku moke v tej posodi sedaj napravim jamico, stresem noter stromakno peščico soli, prek te pa zljem vzhajani kvas. To je dobro, si porečem, ko dolijem še za nekaj naprstnikov tople vode, in da bo kruh bolj voljen in dlje časa svež, kanem povrhu vsega nekaj kapljic namiznega olja. Tako je zdaj prva operacija končana. In zdaj že morem vzeti v roko močno leseno kuhalnico z dolgim držalom, zakaj nočem, da se mi pri mésenju popackajo roke. Mesim udrihaje, s polovičnimi zamahi, vse dokler ni testasta masa gladka, brez sleherne grudice suhe moke. Tudi se ne sme testo več oprijemati lesenega stepala — vse dokler se ga, testo še ni vredno svojega imena in shajanja. Vzhajati mora dve uri, zelo važno pa je, da se proces vrši na toplem; testo se ne sme prehladiti! Po dveh urah poledam, in tedaj zopet vidim, kako lepo se je kupček pridvignil. Zdaj pognem mizo s prtom, ki ga posujem z že prej omenjeno moko, vzhajano testo zvrnem iz sklede na tako pripravljeni prostor. Tu ga obilno gnetem, pri tem opažam, da se mi lepi na prste in dlani, to pa preprečim spet zelo enostavno, vsekakor tudi učinkovito: vseskozi dodajam prgišča suhe moke. Ko se testo končno ne lovi več za kožo in ostalo, tedaj smem ugotoviti, da je cmok nared. Iz njega morem namreč napraviti poljubno število hlebcev poljubnih oblik. Ti hlebčki naj vzhajajo vsaj eno uro, medtem vetrajno kurim peč, a koristno jih je posuti z moko, v vrhnje ploskve pa potisniti mezinec, da nastanejo vdrtinice. Nekaj pred péko peč zapustim da polagoma ugasne, tik pred péko pa peč tudi preskusim: vanjo zaženem skromno pest moke, in če ta takoj porjavi, tedaj je peč še prevroča: šele ko moka zelo polagoma zarjavi, tedaj pehar s hlebci potisnem v péko. Kruh se mi zasmeji, ko je vsa skorja lepo enakomerno svetlo rjava in doneča, če jo frcnem z nohtom katerega prstov.

Tako tudi: ali sem sploh kdaj pomisilil, da ženska s pornografske fotografije utegne biti žena mojega bližnjega? Res je, nikoli. Početo je bilo vse to brez misli, ki bi v nji koreninil tovrstni greh, pregreha. Vse moje početje ni drugega kot gola diplomatska manipulacija, ki služi vsemu in vsakomur, le meni nikdar. Delam, in kar delam, delam nečemu v dobro; žrtve — z mojo vred — niso važne. Gniló in plehko bi bilo brez trupel. Trupla naj bodo kompost za daljnjo vzcvetenje njive, ki jo hočem obdelati. Oj, ti žena mojega bližnjega, plavolaso barsko bitjece, brkata koruznica, vzel sem te, in še te vzamem, izključno le za gnoj; kako bodo dehtele na tej njivi zrasle rožice!

Temna postava stopi v luč in isto odvzame prostoru. Žarki, ki dobe oporo na ozadju živôta, te oglato prispičene glave z ušesi kot ročaji pri loncu, se odbijajo nazaj k svojem viru, obrobje pravkar pojavljenega telesa med ležiščem in žensko in mojim stasom ter svetilom pa nekaj svetlobe razpršene odbije naokoli, prav malo, le toliko, da gledam vso pojavo kot nabožno podobo z rahlo glorioloo. Telo je silaško, morda le nabreklo, a vsekakor postavno. Slutim, da mi ne bo storilo žalega, vem celo, čemu prihaja: ženska zakriči, naj jo vendar že pustim pri miru (pa ji prav nič nočem — njen krik hoče prevarati okrilje, ki ji daje življenje), pri tem se obupno jezno, že kar v paničnem strahu otepa mojih navidezniih zatirajočih in uničujočih objemov. Potem se kot v nenadnem navalu divje moči, ki je lastna bitjem v smrtni nevarnosti, utrga mojemu navideznemu storjevanju sile; vsa zadihana in do brezprimernega izmučena pristane v varnem objemu črnega moža, ki me zdaj gleda zlovešče, preteče. Ne bojim se ga. Pomeni mi papirnato zverino, nič drugega. Vse, kar mi more zadati bolečega, so ti pogledi, a njega morajo bolj boleti, saj očitno trpi pri vsem. Gotovo pa, da je vzrok videzu tega trpljenja ženska, ki meni tako malo pomeni: njemu mora pomeniti izjemno veliko, prav to dejstvo — rečem »dejstvo«, ker sem del tukajšnje akcije zasnoval tudi na tem »dejstvu« — bi v vseh drugačnih okoliščinah visoko spoštoval in čislal, kot takšnim rečem gre, zdaj pa za kaj podobnega ni časa. Ženska se črnemu možu kar naprej nekaj pritožuje, očitno čezme, s prstom kaže k meni v posteljo, in glavo zdaj pa zdaj položi na njegove prsi, kar je videti malce ganljivo v vsej smešnosti; da, celo zabavati se upam, tudi tega si ne morem šteti v zlo. Mož je boža po plečih, obriše ji solzo, pri tem opazi v njenem očesu nek tujek, zaspanec ali kaj, in ga s prizadeto zaskrbljenostjo odstrani z mezinčkom. Seveda zlovešči pogledi v postelji, v tej se nesluteno udobno prikrivam, da se grem vsemu napol nevidnega boga, pri njegovem početju ne ponehajo, še več, vse otsrejši postajajo. Po drugi strani pa se mi hkrati z opaženim ženska pokaže neizmerno bedasto hinavska: ves čas že se na hitrico obrača k meni, da mi dela z očmi in usti znamenja, naj še čisto malo, zares, čisto malo potrpim. To škoduje v vseh ozirih. Prvič tega, da me prodano bitje, ženska s pornografske fototografije, ljubi, nisem predvideval, že sama misel na kaj takšnega bi mi bila mučna; drugič pa — in prav zdajle se to uresničuje — črni mož slučajno ujame enega namigov, ki veljajo meni. Vidim črnega moža, kako umira v njem vse, kar je bilo vsaj v kali osornega, blag postaja; in to je njegov konec. Le kaj naj človek, kot je črni mož, na svetu brez togosti, brezobzirnosti! Črni mož se vda. Meni pa ni do tega, ni mi do majčkenih umazanih zmagoslavij kot je ugonobitev črnega moža, prepoceni so. S kretnjo, polno brezupnega obupa, potisne žensko od sebe, njegovo telo postaja vse tanjše in nižje, ko se oddaljuje proti kotu, kjer zdaj potihо prepevajo žalostne pesmi — spominjajo se prejšnjih proslavljanj, ko mene, zabitega gumpca, še ni bilo —; vse do tedaj me žalosti misel na bedno tragično potezo večera s slavnostno večerjo, dokler postava ne utone z že davno tega razpršeno gloriolo v temo.

Poglavitno je, da s svojim položajem delim, bolje — razpolavljam prostor. Postelja, ženska in ves ostali svet, ki ga lahko grobo zaznavam s čutili, so prisotni, in neposredno ne veljajo drugam, kot *meni.* Veljam vsej celini, čeprav sem otok. Sem izjema, imam pa oči, nos, usta, genitalije. Na eni strani prepevajo žalostinke, besedila ni slišati, morda ga nadomešča tralala, napev pa je značilno pogrebno prepevanje. Ne sodim tja. Diagonalno, in pravokotno na mojo podolžnost, pod svetlo žarnico najverjetneje, se veselačenje nadaljuje; ne da bi se hotel s tem veselbež bahati, pa moram izreči ugotovljeno: Hrup ekstaznega, zamaknjenega veseljačenja je prešel zdaj v samó še srečni živžav opite družbe, pa še ta se zdajci poleže, da bi nabral novih moči za naslednji val. Slavje gre h kraju. Tja ne sodim. Tam je prekopicnjena miza, tam so posvinjana tla, tam je še vedno prešerna radost otročjega optimizma. Celo še dlje sem temu, kot žalovanju na drugem koncu.

Ženski velim, naj mi ne dela sile. Tedaj si hihitaje prižge ogorek, ki ga je našlá nekje pod preprogo. Ko potegne, posveti iz mraka k meni zadovoljno rdeči obraz.

Končno, kaj mi mar? Kaj sploh počnem na tem slavju? Človečnost? Pridem, da sem jim vpornik, da držim vse skup iz naslednje gnojnice kvišku, stojim jim tu v ravnotežje, saj bi zgrmeli v prepad, skoz najtrši kamen bi poniknili v središče zemlje, postali bi — kaj — zbili bi se, sprijeli bi se v naj-tvarino, za buckino glavico bi jih ostalo, švistinili bi navzdol in eksplodirali; ta njihova enovitnost, zraslost, brezizjemnost, kup sterilne umazanije!

Ženska ne uboga, zato se bo zgodilo natanko kar se ima zgoditi. Sprva, ko se živžav poleže, menim, da bo trajalo samo toliko, kot vedno prej, ko so si nabirali novih moči. Zdaj traja nenavadno dolgo. Žalostinke se mi zazdijo smešne. Pomenijo mi veselinke ali kaj. Rdeče samozadovoljni obraz ženske. ki méni, da je našla svojo srečo, svojega življenja bistvo, tu, pri meni, v razmetani postelji. Črni mož, ki je zapustil slavje, da bi se uresničil v ženski, ki mu je pomenila vse. Spet množica, ki se je bila natrla vkup, da se zdaj igrajo družbe enovitost v prigoljufani žalosti. In druščina, ki je pravkar spregledala svojo majhnost in da se ji je pridružiti kamorkoli, četudi jo bo stalo trenutno najdragocenejšega — vezi njihove radosti. Žarnica, ki sveti, ne da bi se njena svetloba ujela na to, čemur služim: *služim temu vsemu.*

XXX

Topôt je lesen, divje plême, ki se seli; selé se pogani, kaj jih čaka v bodoči novi domovini, ne vedo: mnogo jih je, njih pete bobnijo, diši mi po ubitju. Poslednji jezdec med divjim galopom zgrabi za roke, ki jih ženska že ves čas drži kvišku, ne da bi se tega sploh zavedala.

Zdaj slišim napev prav dobro: mnoga ljudstva poje žalostinko. A pojejo neubrano, besedila ni razbrati.

Pesem dela

žival zmožna sklepati
pijana
pijanega okusa
pijanega nastopa
je delala reklamo za zidarje
naročala je vodji
razlagala ji je rešitev križanke:
zidarstvo je poklic
pijano norčevanje je zvenelo po razredu
smeh
šepetanje mnenj
stiskanje glasov v grlih
zadušil jih je pijani: tiho
zadržani glas je prišel iz neznanih ust
čigav je bil ta glas?
je vprašal človek
bitje v simbiozi s svetom in s sabo
plod naravne selekcije
zmožen sklepati
zmožen vesti se pijano
zmožen biti pijan
naj vstane lastnik glasu!
vstal je prej neznani
sedi!
vstani!
čemu tvoj glas?
odgovori!
torej sedi!
lahko stojiš!
stoj!
zdaj lahko sedeš!
kdaj zvoni?
odgovorite!
kdo je vaš vodja?
vstani njihov vodja!
kdaj zvoni?
točno.
sedi!
zdaj moram oditi;
križanko rešite sami.

Beg

Portreta
ostri in motni
visita v očesni banki.
Ostri
ostrejši od motnega
trenutek v trenutku pogleda.
Motni
pozabljena vidnost
večnost v večnosti gledanja.
Ostri
1967 v soboto
nekaj iz včeraj
vse iz danes.
Motni
ne vidi se povsem jasno
vleče se iz 1922.
Motni in ostri se pomešata.
Zavozlajo se jima lasje.
Ločim meglo od mavrice
ločim sneg od ivja
ločim črnico od jerine
ločim sebe od drugih.
Ne ločim motnega od ostrega.
Pozabim na njune skrajnosti in pričetek.
Zbežim s katedra.

Ifigenija Zagoričnik

Lijak

daj še enkrat.
MOLK.
daj mi molk.
molka imaš na pretek.
preberi še enkrat.
napiši vse.
debela knjiga nima vsega.
daj mi vse.
lahko ti dam vse.
daj mi še smeti.
smeti.
naj ti dam vse smeti.

Rana

ali je jutro
ali je dan
tema je vsekakor
sediš na pločniku
trgaš muham noge
noge zavijaš v robec
doma jih pogledaš pod mikroskopom
VELKANSKA RANA
opica išče uši
podaš ji banano
ona ti vrže olupek pod noge
spodrsne ti
zjasni se ti pred očmi

Strah

bila sem sama
prišel je
ni se naznanil
planil je
bojim se psa
ki plane
ki moli rdeč jezik v mojo roko
bojim se rojstva
bojim se tebe
ki si planil
ki si molil rdeč jezik v mojo roko
bojim se tebe
ki se boš rodil
ki boš zvonil
ki te bo jezik rdeč redil

Povej mi zgodbo

Pozvonilo je pri sodniku.
Bila je polna miza
sami papirji in listi
dokazi in slike.
Pripravil se je nanjo z dušo in telesom.
Vstopila je in rekla:
prosim
vzemite na znanje
sem živčno bolna
štirideset let sem stara
osivela sem že.
Živčno me dela zvonjenje ure na stolpu.
Zato sem osivela.
Sem se zato rodila?
Če bi se sama izbrala,
bi se izbrala boljšo.
Sodnik je vzel na znanje.
Dvignil je slušalko:
naj ura ne bije ponoči.
Od takrat je ura bila podnevi.
Ponoči je stala.
Bi dvignil slušalko,
bi ustavil se čas.